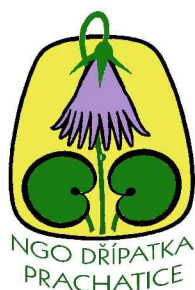

To byl Pan učitel Aleš Záveský

Sdružení členů a přátel Stanice mladých ochránců přírody Dřípatka

„Každý člověk je o to lepší a ušlechtlejší, oč více si váží přírody. Kdo si váží přírody, ten ji miluje. Láska k přírodě by se měla vštěpovat dětem v rodinách i ve škole jako jedna z nejvzácnějších vlastností člověka.“

Jan Amos Komenský

Vyprávění ze „Vzpomínkového večera“ sepsala a upravila Martina Šindelářová

Sestavili: Blanka Šamatová, Pavel Řezník, Jan Holec

Publikováno se svolením pamětníků

Vydáno u příležitosti připomenutí mimořádné osobnosti pana učitele Aleše Záveského a 40. výročí vzniku Školní přírodní rezervace „Pod Vyhlídkou“, prvního zařízení svého druhu ve střední Evropě.

Květen 2007

Milí kamarádi, přátelé, příznivci Dřípatky!

Každý z nás jsme na škole ve Vodňanské, u lípy, na rezervaci, u stanice, na Sudslavicích, po celém okrese a na všech našich expedicích zažili chvíle, na které se nezapomíná. Asi se všichni shodneme na tom, že jejich duší byl vždycky pan učitel Záveský. Máme každý své deníky z našich ochranných akcí, kroniky, fotografie, hlavně ale zážitky a silné vzpomínky. Jejich hlavním tématem vždy byla příroda, ke které nás pan učitel vedl. Měl bych velkou chuť v jednom případě to otočit a obrátit pozornost na něj. Jeho osobnost byla tak bohatá a zajímavá, že by rozhodně stálo za to zachytit ji nejen ve vzpomínkách, které postupně mizí s jejich nositeli, ale také „na papír“.

Mám takový návrh. Zkusme každý z nás na pár řádků nebo na několik stran napsat nějaký svůj zážitek s panem učitelem a udělat z toho jakousi soubornou vzpomínkovou „knihu“. Nechal bych zcela na vašem svobodném výběru a zvážení, jak svůj příspěvek pojmete. Může to být popis jedné události, která se vám silně vryla do paměti, zobecňující úvaha, autentický úryvek z vašeho deníku doplněný o váš současný pohled, osobní vzpomínka, shrnutí nějaké etapy ochranného života pana učitele, nemusí tam vystupovat jenom on a vy, ale i kamarádi – prostě tak, jak to na akcích s ním chodilo. Můžete to napsat vlastním stylem, jak vám zobák narostl, spisovně, nespisovně, humorně, jak to každému vyhovuje, ale hlavně UPŘÍMNĚ. Měl bych jediné omezení – aby vaše příspěvky nebyly příliš dlouhé, řekněme tak na dvě strany formátu A4. Pokud by toho někdo chtěl napsat víc, neměla už by to být jedna nebo několik vzpomínek, ale soubornější zachycení některé etapy ochranného života pana učitele. A ještě prosba – když to bude vzpomínka na nějakou akci, napište datum a rok, kdy se konala. V ostatních případech alespoň přibližně naznačte, z jakého období vaše vzpomínka pochází (léto 1979, roky 1984-1986 atd.).

Pokud něco napíšete, co s tím provedu? Příspěvky bych seřadil časově a tématicky, převedl do textového editoru, zformátoval a každému zpátky zaslal jeho příspěvek ke schválení, jestli v takové podobě souhlasí s jeho použitím. A co dál? Když bude mít celý soubor vzpomínek míň stran, řekněme do 30, dalo by se to celé pro každého zvlášť oxeroxovat. Když bude textu víc, budeme uvažovat o nějaké levné možnosti vytištění v podobě sponkami sepnuté brožurky formátu A5. ZÁLEŽÍ JEN NA NÁS!

Honza Holec, září 1999, Praha

Předmluva

Jak se píše na prvních stránkách, tato sbírka vznikla u příležitosti připomenutí mimořádné osobnosti Aleše Závského a 40. výročí vzniku Školní přírodní rezervace „Pod Vyhlídkou“, prvního zařízení svého druhu ve střední Evropě. Avšak impulsem k sestavení sborníku právě v podobě, jakou nakonec dostal, na základě výpovědí pamětníků, byl jistě dopis Honzy Holce, který jste nyní dočetli. Těch, kteří se během života setkali s Alešem Závským, je určitě mnoho. A i když tehdy byli třeba dětmi, mladšími kolegy, či jeho vrstevníky, stejně, anebo právě proto, si na něj dobře pamatují. Jiní navázali na jeho práci a pokračují v ní, ačkoli ho buď nikdy osobně nepoznali, nebo jen zběžně. Nám všem je tedy určen tento soubor vzpomínek, abychom se mohli vrátit zpět do minulosti, znovu prožili chvíle dávno zapomenuté, či lépe pochopili souvislosti mezi současností a tím, co jí předcházelo. Hlavním hrdinou tedy nemůže být nikdo jiný než pan učitel Aleš Závský.

Co všechno máte možnost se dočíst? Myslíme, že toho není málo. Začneme vyprávěním pana Vratislava Francla. Své vzpomínky na Aleše Závského vydal dva roky po jeho smrti a podařilo se mu ve zkratce přiblížit všechny zásadní události ze života pana učitele.

Nebyl však jediným, kdo vzpomínal. Před rokem jsme si připomněli 80. výročí narození Aleše Závského. To se samozřejmě neobešlo bez náležitých oslav. Ani tyto události nezůstaly bez povšimnutí. Dokládají je komentované fotografie i příběhy, které si vyprávěli účastníci Vzpomínkového večera „To byl Pan učitel Aleš Závský“. Konal se dne 9. 6. 2006 v Centru ekologické výchovy Dřívátka v Prachaticích. Z akce byla natočena videonahrávka a právě ta posloužila jako podklad pro přepis výpovědi každého z citovaných pamětníků. Řazeny jsou do kratších tématických bloků spolu souvisejících. Abyste mohli načichnout atmosférou onoho večera, jednotlivá povídání nejsou stylisticky ani lexikálně upravována. Snažili jsme se co možná nejvíce zachovat jejich autentičnost.

A protože někteří z nás uposlechli výzvy z dopisu Honzy Holce, sedli k papíru a načrtli pár vět, můžete si je přečíst vy také.

Pro ty z vás, kteří máte v informacích rádi pořádek, jsme na konci sborníku připravili základní údaje vztahující se k životu a dílu pana učitele Aleše Závského.

Možná je vhodné vysvětlit, proč v textu, především v přepisovaném vyprávění ze Vzpomínkového večera, najdete na první pohled zdá se smysl postrádající oslovení „Pan učitel“. Nejlépe vše vysvětluje Jan Čerovský, blízký spolupracovník a přítel Aleše Závského.

„Výraz „pan učitel“ může být a bývá chápán různě, třeba jako konvenční oslovení ze strany žáků i rodičů. Kdykoliv jsme hovořili o Aleši Závském, a kdykoliv na něj budeme vzpomínat – a to často, protože vzpomínka na velké a krásné lidi je nádherná – byl a bude to Pan učitel Závský. Přesně v tom smyslu, v jakém se například v uměleckých kruzích říká to byl Pan herec.“

To začáteční velké písmeno vyjadřuje hold člověku, který se nerodí každý den, a ti, kteří o panu učiteli mluví, je opravdu takto vyslovují. (Jan Čerovský)

Obsah

Za Alešem Záveským (Vratislav Franci)	9
Připomenutí 80. výročí narození Aleše Záveského	12
➤ Vysazení lípy srdčité	12
➤ Koncert pro veřejnost	13
➤ Vzpomínkový večer „To byl Pan učitel Aleš Záveský“	14
➤ Pan pedagog	14
➤ Tajemný kabinet a jiná mystéria	15
➤ Počátky ŠPR a co bylo vlastně před ní?	16
➤ Expedice a jiné akce	18
➤ Média o „Ochráncích“ a „Ochránci“ v médiích	19
➤ Dřina i sranda	20
Ještě pár vzpomínek ...	22
Důležité milníky v životě Aleše Záveského	27
➤ ... a jeho literární dílo	28
Závěr	29
Poděkování	30

Vratislav Franci: Za Alešem Záveským (*1926 †1995)

in: Šumavský kalendář 1997 (Memoáry Šumavského kalendáře), Vimperk 1997

Utrhl jsem květinu – zvadla! Chytil jsem motýla - uhynul mi v dlani! Teprve potom jsem pochopil, že krásy se lze dotýkat jen srdcem! ~ John Lennon

V tomto medailonu se pokusím čtenáře Šumavského kalendáře seznámit s vynikající osobností ochráně a průkopníka české ekologické výchovy, prachatického učitele Aleše Záveského.

Jeho život je dnes vlastně už legendou o člověku, který dokázal v rámci své profese i mimo ni odvést naši společnost tolik smysluplné práce, jakou by možná nestihla ani celá bohatě dotovaná instituce. Takový byl Aleš Záveský. Je rodákem až ze Slovenska od Mochovců, kde jeho otec za první republiky působil jako státní zaměstnanec. Později se s rodiči přestěhoval na Berounsko. Po absolvování Pedagogické fakulty UK v Praze s učitelskou aprobačí biologie, chemie a zeměpisu působil jistý čas jako ředitel školy v přírodě při bývalém ÚNV hlavního města Prahy. V roce 1958 se s rodinou přestěhoval na Šumavu do Prachatic, kde přijal místo na zdejší ZŠ. Šumava Aleše Záveského lákala, nicméně dosídlivat v té době pohraničí bylo spojeno vždy se štrapáci a obětmi.

Hlavním předmětem, který zde vyučoval, byla biologie. Brzy na sebe upozornil vynikajícími výsledky. Jeho žáci totiž suverénně obsazovali v přírodovědných soutěžích první místa v jejich okresních i krajských kolech. Byl znám tím, že se svými žáky, členy kroužků mladých ochránců přírody, pravidelně o víkendech vycházel nebo vyjížděl do přírody. Jeho kabinet a pracovna se brzy zaplnila sbírkami přírodnin. Nechyběli tu ani živí živočichové, rostliny a moderní učební pomůcky, které si často sám zhotovoval. Zřejmě proto mu byla svěřena brzy i funkce okresního metodika vyučování biologie, kterou pak úspěšně zastával celých třicet let. Ačkoliv byl v klasifikaci na své žáky o poznání přísnější než jeho kolegové, tato skutečnost neubrala na jeho popularitě mezi dětmi.

Členy svých zájmových kroužků si proto mohl vybírat, protože na místo jednoho odpadlíka už čekalo několik náhradníků. On to s dětmi, jak se říká, dobře uměl a také jejich rodiče si většinou považovali, že mají právě jeho. Mohli si být jisti, že je o ně spolehlivě postaráno a navíc se i něco užitečného naučí či prožijí.

Začátkem 60. let se Aleš Záveský stal zpravodajem okresního aktivu Státní ochrany přírody v Prachaticích. Zde jsem ho také poznal - shodou okolností byl jsem v té době učitelem na zdejší lesnické škole. Zajímal jsem se o jeho metody práce s mládeží a byl překvapen nejen jeho pedagogickými úspěchy, ale i skutečností, jak se během pěti let dokázal seznámit s regionálními zvláštnostmi přírody Prachaticka. Totiž - to, co on stihl projít a pozorovat za poměrně krátkou dobu, jiným učitelům a učitelkám by na to často nestačil ani celý život! Ve své práci měl pevný systém. Byl z rodu těch kantorů, kteří do školy přicházeli jako první a poslední z ní odcházeli.

Když jsem se stal v roce 1964 okresním konzervátorem státní ochrany přírody (což byla dobrovolná nehonoraná funkce), často jsem se s ním radil o veškeré činnosti ochránářského aktivu a on ochotně přebíral řadu náročných úkolů. Vždy na něj bylo stoprocentní spolehnutí. Tenkrát právě byla formálně vyhlášena CHKO Šumava, nicméně vše zůstávalo jen na papíře a veškerá odpovědnost v tomto směru ležela na okresech - respektive jejich odborech školství a kultury, pod které tenkrát ochrana přírody spadala. Měl jsem tenkrát velké štěstí na některé jeho tehdejší pracovníky, že mi vycházeli vstříc (Grabmüller, Březina, Prošek) a měl jsem také štěstí na vynikající zpravodaje, kde Aleš Záveský býval tak říkajíc mou "pravou rukou" a neodpustím si jména dalších vynikajících zpravodajů - obětavců, např. Kocourka (pozdějšího inspektora kultury), polesného Lukáše, J. Svojšeho, učitele Bumbu, tesaře Šetku, Nauše (rovněž pozdějšího inspektora ochrany přírody), Junka - okresního pomologa, mistra kovářského Krejzu atd. Byla to vynikající parta, s níž se zdarma a ve volném čase podařilo zajistit takové úkoly, jakými bylo např. první vyznačení hranic rezervací Mrtvý luh, Trojmezna, Boubín, Jezerní slat' atd.

Aleš Záveský byl iniciátorem a také hlavním budovatelem populární Medvědí stezky (otevřené v r.1967), která byla po Medníku druhou československou naučnou stezkou. Ve stejném roce je s jeho jménem spojeno i zřízení první československé školní přírodní rezervace "Pod Vyhliškou" u Zdenic. Stalo se tak v metodické spolupráci se známým ochráněm Dr. J. Čeřovským. Ke slavnostnímu otevření této první učebny v přírodě došlo až v příštím roce 1968 - shodou okolností právě v době, kdy nedaleko odtud byla v zákopech sovětská okupační armáda s hlavními svými zbraní zaměřenými na nedaleké Prachatice. Vlastní školní přírodní rezervace (dále jen ŠPR) zde představuje lesní světlinu na

zrašeliněném prameništi s neobyčejnou koncentrací chráněných rostlin. Děti tu od té doby provádějí pozorování po celý rok. Mimochodem na ŠPR o rozloze 1,5 hektaru bylo zaregistrováno 375 druhů rostlin! Dnes skrz ŠPR vede naučná trasa a k dispozici je i tištěný pěkně ilustrovaný průvodce.

V roce 1973 byla vybudována u ŠPR tzv. terénní stanice - jedná se o pěknou roubenou chatku, která mladým ochranářům umožňovala nejen útočiště před nepohodou, ale hlavně možnost přenocování. Tahle stavba nebyla prováděna "na klíč", ale brigádnicky společnou prací ochranářů, dětí ZŠ i jejich rodičů. Po formální stránce byla vlastní Stanice mladých ochránců přírody úředně zaregistrována v r.1972, nicméně její chod zajišťoval učitel Závěský tak říkajíc po pracovní době, neboť mu na tuto činnost neslevili ani hodinu. Financování Stanice mladých ochránců přírody (SMOP) bylo částečně z rozpočtu školy a hlavně z veřejných sbírek na tzv. "Šumavské konto mládeže" zřízené při odboru kultury tehdejšího ONV. V roce 1987 A. Závěský s J. Čerovským iniciovali ku příležitosti 20.výročí založení ŠPR svolání mezinárodního semináře do Volar na téma "Využívání ekopedagogických ploch". Byli zde účastníci z deseti států včetně zástupců UNESCO. Se jménem Aleše Závěského je na Prachaticku spojeno zakládání genofondových ploch ohrožených rostlin, tvorba naučných stezek Sudslavický okruh, Javorník a U Irů lípy, záchrana perlorodek na Blanici, organizace letních škol ochrany přírody a expedic do chráněných krajinných oblastí a národních parků, soupis stromů chráněných státem atd., atd. Dlouhý výčet by znamenal vyjmenovat jeho publikační činnost.

Je autorem nespočtu metodických listů (např. Otvírání studánek), spoluautorem průvodců po citovaných naučných stezkách a trasách. Svě celoživotní zkušenosti shrnul do publikace sepsané společně s Dr. J. Čerovským a vydané v roce 1989 pod jménem "Stezky k přírodě". S jeho jménem bylo v Prachaticích vždy spojeno vítání jara pořádáním Dnů ochrany přírody. Známa byla i jeho vystoupení v rozhlasu a spolupráce s Krátkým filmem. Začátkem 70. let se Aleš Závěský blíže seznamuje s novým inspektorem ochrany Bohuslavem Naušem, který se brzy stává jeho nejbližším spolupracovníkem. S ním pak plánoval a realizoval většinu svých projektů kolem SMOP i jiných a s ním i společně publikoval. Vedle jeho vědomostí využíval i jeho vynikající řemeslné zručnosti při práci se dřevem jako nejčastějším materiálem, který v terénu ochranáři využívají. Spolupráce mezi nimi přerostla v nerozlučné přátelství. Oba dva vnesli společně do moderní ochranařské praxe nový prvek, který pojmenovali SLUŽBA PŘÍRODĚ. Většinou šlo o tvrdou manuální práci spojenou někdy i s praktickým strážením. Jednalo se o značení rezervací, budování naučných stezek a jejich údržbu, zimní přikrmování ptactva, vracení vyplavených perlorodek do koryta řeky, přesazování ohrožených rostlin do bezpečných lokalit, atd. Něco takového jako zatlučení tabulky se znakem rezervace přímo do kmene stromu pro něj neexistovalo! Všechny tabulky musely být na dřevěných sloupech. Vzpomínám si, jak jsme někdy v roce 1967 vynášeli do jezerní stěny Plešného jezera tři tabulky na těžkých sloupcích. Jedna přišla na vrchol Plechého, druhá na Trojmezí a třetí až na vzdálený Třístoličník! A k manuální práci Aleš Závěský v rámci služby přírodě také soustavně vedl své mladé ochránáře.

Často jsem se s nimi potkával tak říkajíc "v akci". Vždy se jednalo o dobře sehraný tým, kde každý plnil nějaký úkol. Byla to radost se na ně dívat. A při tom se vždy jednalo o "školu hrou", kde deseti až patnáctileté děti pod jeho vedením dokázaly odvést práci, za kterou by se po řemeslné stránce nemuseli stydět ani dospělí. A podobně to bylo při jejich odborných pozorováních prováděných s neobyčejnou odpovědností a pečlivostí. Ona pozorování měla svůj smysl, však nejednou vedla k objevům nových lokalit např. vzácných rostlin i živočichů v regionu, což následně poskytlo podklady pro vyhlášení přírodních rezervací. Tak se stalo např. na vápencích u Sudslavic nebo u Zdenic.

"Závěského děti", jak se mladým ochranářům též někdy říkávalo, byly vedeny po skautském způsobu ke zdravému sebevědomí a také samostatnosti, zvláště co se týká jejich ekologického myšlení. A to byl právě jeho největší přínos a také mistrovská profesionální dovednost pedagoga. Jejich sympatické vystupování, to nebylo jen líbivé divadlo pro dospělé vázané na přítomnost svého učitele! Jeho žáci si odnášeli do života něco trvalého. Úplně něco jiného však bylo, když za ním jeho tehdejší současníci nebo bývalí žáci přicházeli na radu či návštěvu, zvláště když byli v některých věcech na pochybách. Vždy si pro ně našel čas, aby si vyslechnul, že tam a tam se stalo to a to. Pozorně je vyslechnul a podle okolností poradil, pomohl a tam, kde se jednalo o přírodu, pokusil se zjednat nápravu. Ti nejvěrnější z jeho mladých ochranářů za ním docházeli i v době studií na střední či vysoké škole a někteří se stali členy Dřípatky a příležitostně nebo pravidelně mu pomáhali v práci s mládeží.

Dřípatka je podpůrný spolek současného Centra ekologické výchovy v Prachaticích, o kterém bude zmínka ještě na samém závěru článku. Aleš Závěský nebyl nikdy členem žádné politické strany. Mýlil by se však ten, kdo si myslí, že člověk s takovou úžasnou produktivitou práce měl na svém pracovišti vždy tak říkajíc "zelenou". Jako na muže ve feminizované škole na něj bylo nakládáno víc než dost v podobě přidělování nejrůznějších úkolů a nespočetného suplování za chybějící kolegyně. Navíc v době komunistické totality bývala ekologická výchova tak nanejvýš z milosti trpěna. Ekologie se totiž v té době dostávala do střetu s megalomanií socialistického zemědělství a nejen jeho. A kdo se s ní

podrobněji zabýval, nutně se dříve či později dostal do sporu s komunistickou vrchností a, jak se říká, nesl svou kůži na trh. Tak to bylo i s Alešem Záveským. Navíc některé jeho pedagogické úspěchy u jiných budily závist. A od závisti je už jen krok k pomluvám.

Přišel listopad 1989, který pomohl realizovat sny a touhy šumavských ochránářů přírody. Ze Stanice ochránců přírody fungující v jedné osobě svého vedoucího se postupně vytvořilo samostatné Centrum ekologické výchovy (CEV) se čtyřmi kmenovými zaměstnanci. Aleš Záveský, který v r.1991 odešel do důchodu, zůstává zde spolu s Bohuslavem Naušem externím pracovníkem - respektive jeho ekologickým poradcem. CEV v Prachaticích má celokrajskou působnost. Disponuje samostatným pavilónem se dvěma odbornými učebnami, laboratoří, kanceláři, jídelnou, noclehárnou pro 40 osob, dílnou i autem. Jeho výchovné programy např. v roce 1994 absolvovalo přes 9 000 účastníků od žáků mateřských škol, ZŠ, přes středoškoláky, až po vysokoškoláky a hotové učitele - pedagogy z ČR i zahraničí (ani to nebyl problém, protože Aleš Záveský hovořil třemi světovými jazyky). Vůbec není náhoda, že v čele CEV stojí jeho někdejší dobrá žákyně - dnes učitelka Mgr. Helena Klimešová z Prachatic. Momentálně má dost starostí. I na školství se totiž šetří a vůbec není lehké takové unikátní zařízení, jakým je CEV, udržet v provozu v tvrdých podmínkách tržního hospodářství.

Byl konec roku 1995. Všude samý sníh a 22. prosince se sešli na předvánoční posezení do CEV členové a příznivci Dřípatky. Nechyběl zde ovšem ani Aleš Záveský, ačkoliv už se necítil zdrav. O dva dny na to na Štědrý den odpoledne v kruhu své rodiny usedl do křesla, usnul a náhle zemřel. Jeho srdce dotlouklo a již mu nebylo pomoci. Tak odešel vzácný člověk, který se po celý svůj život doslova rozdával pro druhé. Dokázal při tom realizovat své sny, vychovat si následníky a včas jim předat štafetu. Šumavské Prachatice se mají kým a také čím chlubit.

Ostatně - přijďte se o tom sami přesvědčit do tohoto půvabného starobylého města pod horou Libínem!

Připomenutí 80. výročí narození Aleše Závorského

Výsadba lípy srdčité

(1. 6. 2006, ZŠ Vodňanská)

Odhalení pamětní desky a výsadba vzrostlého stromu – lípy srdčité (*Tilia cordata* Mill. 'Rancho') před Základní školou Prachatice, Vodňanská 287, kde Aleš Závorský dlouhodobě působil.

Koncert pro veřejnost

(6. 6. 2006, arkády Staré radnice)

Vzhledem k celoživotní práci Aleše Závského především s dětmi proběhlo setkání s veřejností právě prostřednictvím koncertního vystoupení výtečného dětského pěveckého souboru „Medvíďata“ ze ZUŠ v Českém Krumlově pod vedením sbormistra Lukáše Holce, který byl žákem pana učitele a je členem Sdružení Dřípatka.

Vzpomínkový večer „To byl Pan učitel Aleš Záveský“

(9. 6. 2006, budova CEV Dřípatka)

Je pozdní červnové odpoledne roku 2006. Kdo v té době míjí okna učebny Centra ekologické výchovy Dřípatka, slyší odtud veselý hovor skupiny lidí. A za chvíli jeden řečník za druhým vypráví svůj příběh, který přeruší jednou výbuch smíchu, podruhé zádumčivé ticho, aby se vzápětí ozval jiný hlas a pokračoval dál. Mísí se vzpomínky rozverně i ty, které v sobě nesou nádech smutku z nemožnosti vrátit čas, a z mlhy před nás vystupuje postava muže, kvůli kterému se tu všichni sešli, pana učitele Aleše Záveského. Pojd'te i vy nyní naslouchat vyprávění o člověku bezesporu výjimečném, který ovlivnil osudy mnohých, jež během svého života potkal.

Pan pedagog

Úplně v těch začátcích byla legrace to, co se mi na Ochráncích líbilo nejvíc. Ne nějaká věda, ne nějaká ochrana přírody, ale ta sranda, která tam byla. A přes to on nás trpělivě, krůček po krůčku, přetáhl až k těm vyšším věcem a já myslím, že to byl úžasnej pedagogickej styl. (Jan Holec)

Já si vzpomínám na jednu věc, kterou jsem pochopil až později. Když jsme se dostali do terénu, tak pan učitel najednou vzal do ruky mapu a řekl, že jsme se ztratili. My, jako děti, jsme z toho byli celý divoký a hledali jsme s ním, kde na tý mapě můžeme být. Já jsem teprve sám jako pedagog pochopil, že to byla jeho metoda, jak nás přivést k tomu, abychom se naučili pořádně pracovat s mapou. Protože on samozřejmě věděl, kde je, ale navodil takovou atmosféru, že jsme uvěřili, že on se ztratil taky a mohli jsme společně hledat, kde se nacházíme a jak se dostat domů. (Jirka Machart)

Je pravda, že on skutečně dokázal v dětech nějak vytvořit nebo alespoň povznést sebevědomí, podnítit jejich zapálení. Skutečně je dokázal přesvědčit o tom, že to, co se zrovna dělá, se má dělat právě tak. A děti to pak dělaly s úplně maximálním nasazením. Tak to bylo dobře a tak jsme to i prožívali. To, jak tohle dokázal přenášet na děti, byl dar jeho osobnosti. ... Ale ani ti mladí to neměli lehký, protože tenkrát pan učitel a pan Nauš, to byli profesionálové, kteří byli zvyklí pracovat určitým

způsobem, a když do toho začali pouštět ty mladší, dokázali být velmi kritičtí! Tohle neudělali správně, tohle trošku špatně zastříhli... Ale postupně, jak je do toho zasvěcovali, tak se kluci naučili pečovat o ta území úplně samozřejmým způsobem. *(Helena Klimešová)*

Pravda je to, že si pamatuju, že pan učitel stačil pouhým pohledem mě osobně zamáčknot do země tak, že jsem si řekl, tak teď jsem úplně malinkatej, protože jsem něco nesplnil. A na druhou stranu si pamatuju, jak jsem slíbil, že se připravím na biologickou olympiádu. Moje povaha je ale bohužel trošku lenivá, a když nade mnou nevisí nějaký Damoklův meč (a dokud jsem se nenaučil sám se sebou pracovat), tak jsem věci dělal na poslední chvíli nebo vůbec. Takže jsem měl pracovat na biologické olympiádě, v biologickém kabinetu jsem měl nezmary, pozoroval jsem je tam, dělal jsem si k tomu nějaké výpisky. Pak mě to ale přestalo bavit, takže jsem odbíhal a moc se mi do toho nechtělo. A pak najednou, když byla biologická olympiáda na spadnutí, tak si mě pan učitel vzal k sobě do kabinetu a tak jako mně promlouval do duše a díval se na mě tím svým pohledem. Já jsem se jako hrdina snažil ubránit, ale pak jsem na to přes víkend sedl a pamatuju si, že jsem napsal tu práci na biologickou olympiádu o nezmarech, do sešitu jsem namaloval, jak se dělí atd. a odevzdal jsem tu práci panu učiteli. A najednou jsem cítil, jak mě pro změnu povznášá nahoru sebevědomí. Když pan učitel zjistil, že jsem mu práci odevzdal, tak mě pochválil a já zase cítil, že rostu. Před týdnem jsem šel dolu, abych si uvědomil, že jsem něco slíbil, ale díky tomu jsem to včas přinesl. A nakonec jsem vyhrál školní kolo, všechno jsme spolu přepsali a já se pak dostal až do krajského kola. *(Jirka Machart)*

Já se s panem učitelem Záveským potkal ve dvanácti letech, to bylo někdy v roce 1973, a přemýšlel jsem, kdy jsem vlastně ten kontakt ztratil. Nakonec jsem dospěl k tomu, že zřejmě nikdy. Vzpomněl jsem si na to, když Lukáš Holců, který se dal na úplně jiný obor - konkrétně zpěv - říkal, že se vlastně třetinu toho, co teď předává dál, naučil od pana učitele Záveského. Já jsem pracoval ve stavařině a rozhodoval o stavebních povoleních, to je vlastně taky úplně jiný obor než ochrana přírody. Stejně si ale myslím, že pan učitel Záveský v nás zanechal takovou stopu vztahu k životu. Mimo jiné to vědomí, že mé Já není to jediné a první, ale že bychom měli taky pamatovat na ty ostatní. A to si myslím, že byl obrovský vklad, kterej si řada z nás nese celým životem. *(Vladimír Hrabák)*

Výraz „pan učitel“ může být a bývá chápán různě: třeba jako konvenční oslovení ze strany žáků i rodičů. Kdykoliv jsme hovořili o Aleši Záveském, a kdykoliv na něj budeme vzpomínat – a to často, protože vzpomínka na velké a krásné lidi je nádherná – byl a bude to Pan učitel Záveský. Přesně v tom smyslu, v jakém se například v uměleckých kruzích říká to byl Pan herec. *(Jan Čerovský)*

Tajemný kabinet a jiná mystéria

Zrovna je to pár týdnů, co jsme měli setkání absolventů po pětaticeti letech, a samozřejmě jsem pak prováděla obě třídy, áčko a béčko, naší školou a musím potvrdit, že opravdu ti, co těch pětaticet let v naší škole nebyli, tak třídu, kde pan učitel Záveský učil přírodopis, poznávali. Opravdu tam ještě je to ovzduší, stále to tam dýchá. Jak v tom kabinetu, tak i ve třídě. *(Růžena Kolková)*

Kabinet byl v podstatě taková sluj dobrodružství, protože tam bylo pořád na co koukat. A když jsem se tam dostal po tom, co už jsem byl z Prachatic pryč na škole, někdy okolo roku sedmdesát, tak pan učitel tam měl v koutě vlevo na vlně takovej vysokánskej kaktus, hubenej několikadílnej bez větviček a strašně si ho považoval. A říkal, že tam byl za ním nějaký botanik z Prahy a ptal se ho, jestli by mu ho nedal nebo neprodal, že by dobře zaplatil. Ale pan učitel říkal: „Kdepak, ten už tady mám bůhví jak dlouho, ten si tady hýčkám.“ Pak jsem se tam zastavil asi za měsíc a ptal jsem se, kde ten kaktus je? „Člověče, ani se neptej, tejdě po tom, cos ho viděl, tak přišla uklízečka a koštětem mi ho shodila a rozlomila na tři kusy.“ Tak takhle skončil kaktus... *(Michal Šarbach)*

Tak já pamatuju, že jsme chodili Bobříka odvahy. „Lovili“ jsme ho na rezervaci. Já už jsem byl tenkrát starší, ale byly tam mladší holky, třeba Lenka Čejků, a ty měly od chaty dojít až na rezervaci. A pan učitel, aby se holky jako nebály, tak šel napřed. Holky šly potichoučku, když on šlápnul na větev nebo tak něco... Ty se lekly a utíkaly, holínky nechaly po cestě! Nakonec přiběhly jen v ponožkách. *(Vladimír Hrabák)*

Pro nás bylo vždycky strašný vyznamenání, když jsme mohli přespat nahoře na rezervaci. V noci se tam pak ještě plnil Bobřík. Když se setmělo, tak jsme museli dojít pro kámen nebo polínko. Pan učitel tam vždycky něco schoval a postupně to musel každé přinést. *(Alois Pavlíčko)*

Když jsem nad tím přemýšlel, tak jsem si uvědomil, co na něm bylo strhující. Byla to ta jeho tajemnost – neustále nás něčím napínal. Třeba tím, že byla přednáška o Šumavě a on říká: „Šli jsme k Plešnému jezeru a tam byly dvě borůvky do litru.“ Já jsem si jen představoval ty obrovský borůvky... A můj brácha Lukáš, ten to vzal úplně doslovně a opravdu říkal, že až asi tak v osmnácti to pochopil. To byla zkrátka ta jeho mystifikace, kdy nám tak trochu věšel bulíka na nos, ale přitom to člověka vyvádlo k nějakým úžasným věcem. *(Jan Holec)*

Počátky ŠPR a co bylo vlastně před ní?

A jestli dovolíte, tak já bych teď využil příležitosti, že tu jsou přítomní pamětníci a na něco se zeptám. My jsme se mezi sebou, když jsme tohle setkání připravovali, shodli, že vlastně víme o tom, že v roce 1967 byla zřízena ŠPR a došlo na to, jestli bylo něco předtím. Je tu mezi vámi někdo, kdo si to pamatuje a byl by schopen nám říci, jak se vlastně ten začátek seběhl? Z pana Nauše jsme vydolovali, že první vycházky nebyvaly nahoru na ŠPR, ale kamsi tady dolu k „Suezu“. Existuje taková krásná povídka, já jí mám schovanou, kde je příběh o bílém Šimlíkovi, který se pase na lesní světlině. Vznikla podle skutečných událostí? *(Jirka Machart)*

My přišly s Mařenkou (Kramplovou) ze základky z Nebahov. Tam děti chodily jenom do pátý třídy. A v šestý pak přišly sem do Prachatic a někdo – to my už jsme vlastně chodily s panem učitelem Záveským ven – z těch dětí povídal: „No jó, vy tady objevujete, ale to támhle u Nebahov, tam se pase

kobyly a tam vám je kytek...". Tak jsme se tam vypravili. V podstatě někdo z těch nebahovskéjch dětí nás tam přivedl na to místo a tam se opravdu tenkrát pásala kobyly.
(*Jiřina Štěpánková*)

Jen bych dodal, že se původně rozhodovalo, jestli se rezervace začne budovat tam na té pastvině, nebo na Úpolínech pod Libínským Sedlem. Nakonec se řeklo, že se vezme ta pastvina.
(*Bohuslav Nauš*)

Já bych ještě chtěla říct, že tyhle dvě dámy nám byly dávány za vzor, protože to ony vlastně objevily tu lesní světlinu, a potom tam „přitáhly“ pana učitele a on zase další generace. Ale ony to skutečně byly ty členky kolumbovské hlídky ochrany přírody - to byly hlídky zřizované časopisem ABC - které stály u úplného zrodu ŠPR a já bych ještě připomněla, že příští rok už bude rezervaci 40 let.
(*Helena Klimešová*)

Nevím, kdo z vás pamatujete asi tak sedmdesátý rok, kdy se z rezervace chodilo kolem ruskejch vojáků? Zpětně mi tak dochází, že to nebyly obyčejný provozní problémy, jako že na někoho spadne kámen, ale tam mohl někdo skončit s dírou v hlavě. (*Alois Pavlíčko*)

My šli už potmě potichoučku po cestě, tam okolo Rusáci zavřený v zemljankách, ty vojáci, nikdo neví odkud přišli... Kde že to bylo? Tady u Zdenic, jak je tam ten vysílač. (*Jan Šrámek*)

Obrázky ke kramářské písni o založení ŠPR vznikly na nějaký expedici, já už přesně nevím kde, ale tam se při táboráku vyprávěl příběh. A ten výsledek je vlastně, myslím, přetažený z těch expedic. Já nevím, jestli to bylo v těch Krkonoších, ale mám pocit, tam že jsme takhle „kravili“ prvně, že jsme malovali pohádku, o tom, kudy jsme chodili, a pak se z toho stala taková tradice, že jsme takhle „kravili“ i tak trochu oficiálně. (*Vladimír Hrabák*)

Já bych ještě chtěla dodat to, že to pan učitel vymyslel, že bychom mohli vysvětlit vznik ŠPR formou kramářské písni. Kramářská písni v té době, to bylo pro nás něco nového, dneska už se to zase běžně používá. Děvčata s ní potom oficiálně vystupovala vždy, když se měla představovat ŠPR. A určitě bychom to chtěli příští rok zase obnovit, až bude oslava čtyřicátky rezervace, že by tam někdo vystoupil s

kramářskou písni, protože někde tu ještě nahoře na půdčce bude. Bude to jen asi chtít přemalovat. Vzpomínám, že tehdy nikdo neuměl nakreslit koně, proto je tam nakreslená jenom jeho hlava, tu jsme uměli. To bylo ryze kolektivní dílo. *(Helena Klimešová)*

Expedice a jiné akce

No, já vzpomínám na ty exkurze, které pan učitel každoročně organizoval. Ted' mám na mysli třeba exkurzi do KRNAPu, kde jsme byli ubytovaní ve staré Kovárně. Tam se musely dovážet potraviny z Pece, to je pět kilometrů cesty. Tak jsem našel v přístřešku kolečka od kočárku, udělal jsem z toho kárku, ta je možná ještě dodnes na SPR. No, a na té kárce se dopravovaly potraviny z Pece. No, a to víte, taková kárka, ta musela unést třeba pět nebo i víc bochníků pro osmnáct lidí. *(Bohuslav Nauš)*

Jenom abych to vysvětlila. Ta Kovárna bylo vlastně takový středisko, dá se říct terénní stanice Krkonošského národního parku, a protože pan učitel tam měl hodně kamarádů na správě, tak oni nás nechali v tomhle informačním centru, které bylo před rekonstrukcí. Do Obřího dolu se tehdy vůbec nesmělo chodit, i ta cesta už byla uzavřená, ale my měli tu možnost, tu výjimku, že jsme tam mohli být. I do těch opuštěných dolů jsme se podívali. To prostředí tam bylo tedy velmi romantické a docela dobrodružné. *(Helena Klimešová)*

To byl jeden z posledních dní, kdy jsme byli na expedici v KRNAPu, když byl najednou v nějakou naprosto nesmyslnou hodinu vyhlášen budíček, nástup, a vyrazilo se na Sněžku. Kolik to mohlo být, šest kilometrů? Dobré dvě hodiny se šlo, východ slunce byl tak nějak ve čtyři hodiny, takže asi ve dvě hodiny v noci jsme vstávali. Holky, co tam byly, při výstupu zakopávaly o každéj kámen, všichni jsme cestou nahoru nadávali, dokud jsme si na vrcholku nesedli a neužili si toho východu slunce na Sněžce, což byl samozřejmě úžasný zážitek. *(Vladimír Hrabák)*

Z expedice do Českého středohoří doma ještě schraňuju granáty. To nás pan Nauš s panem učitelem naučili, jak je hledat, všichni jsme popadli ešusy a zapomněli jsme na to, že už máme za sebou celodenní túru, nejede vlak a musíme čekat na náhradní autobus. *(Alois Pavlíčko)*

Jednoho všedního dne dopoledne nám, dětem chodícím do "ochránců", dal pan učitel vědět, že odpoledne po vyučování vyrazíme do terénu na záchranu zákonem chráněných rostlin, bledulí a kosatců ze dna budoucí přehradní nádrže. Po obědě jsem spěchal domů, převlékl se, popadl batoh a vyrazil zpět ke škole. Na školním dvoře jsme spolu s ostatními 12 kamarády "nalezli" do staříčké, vyřazené dvanáctrojky - tenkrát to nebyly žádný supr vozidla - a vyrazilo se. Pan učitel řídil, my ostatní seděli vzadu za ním a vyprávěli si zážitky ze školy. Již jsme se blížili k místu akce, když se z ničeho nic ozvala strašná rána, dvanáctrojka se naklonila dopředu, na levou stranu a sunula se s ohromným hlukem směrem k pangejtu. Pan učitel duchapřítomně šlápl na brzdu a nezvladatelné auto zastavil. Vystoupili jsme a s hrůzou zjistili, že nám chybí levé přední kolo. Pan učitel neváhal, a jelikož jsme byli takřka na místě pracovní akce, rozdělil nás na dvě skupiny. Jedna vzala nářadí, přepravky a vyrazila do budoucího dna přehrady vyzvedávat bledule a kosatce. Já s Martinem Kubičků jsme měli za úkol asistovat při opravě auta. Pan učitel došel do vesnice pro pomoc. Zanedlouho se vrátil s chlapíkem, který s sebou přivezl i náhradní díly a auto s naší "vydatnou" podporou opravil. Poté jsme ještě ostatním pomohli přinést a naložit přepravky plné rostlin do auta. Domů jsme dorazili večer plní nevšedních zážitků. Dnes s odstupem času musím s obdivem konstatovat, že pan učitel i s minimálním technickým vybavením a zázemím dokázal věci v tehdejší, ale hlavně v dnešní době pro většinu lidí nerealizovatelné. *(Pavel Řezník)*

Média o „Ochráncích“ a „Ochránci“ v médiích

Amatérský snímek „Školní přírodní rezervace“ byl uveden v roce 1977 na TSTTT (Týká se To Také Tebe) v Uherském Hradišti. Jako úvod – vyprávění o vzniku školní přírodní rezervace s pomocí jakoby poutových obrázků o objevu louky s koněm Šimlíkem. Procházeli jsme územím se zasvěceným výkladem Aleše, ale i s vystoupením několika děvčat a chlapců v území činných a v otázkách jeho přírody a její ochrany hluboce zasvěcených. Publiku se výsledný film líbil, u poroty propadl. Její český předseda – čelný činovník cechu amatérských filmařů – vytýkal časté používání transfokátoru, kterým má žena, kameramanka a režisérka v jedné osobě, přibližovala jednotlivé rostliny i zvířátka bezprostředně v jejich životním prostředí. Vážený člen poroty – prominentní slovenský režisér - zavrhl myšlenku školních přírodních rezervací. To by prý bylo pěkně smutné, kdyby mladí museli přírodu poznávat už jen tam! Skutečnost, že ten poslední soud spolkli i v porotě zastoupení ochránci přírody, svědčí o tom, že instituce podobné té prachatické tenkrát byly skutečně pionýrské (v pravém smyslu, nikoliv dle Pionýrské organizace SSM). Odměnu v kategorii výchovy získal strnulý medailónek jistého lidového myslivce, jak kdesi v západních Čechách ukazuje pionýrům (tentokrát těm z SSM) v uzavřené místnosti vycpanou zvěř. *(Jan Čerovský)*

Já jsem se chtěl zeptat, jestli si někdo pamatujete, že se v roce 1984 natáčel film na rezervaci, kde jsem já účinkoval, prej to několikrát vysílali, ale já jsem to ještě nikdy neviděl. Dostal jsem se k tomu náhodou, protože v té době jsem byl na učňáku a přijel jsem na víkend. V pátek jsem se zastavil za panem učitelem a dozvěděl jsem se, že se v pondělí a úterý bude natáčet. Pan učitel mi povídá: „V tom filmu bude nějaká scéna s vandaly a představ si, voni na to sehnali nějaký holky z gymplu, nějaký jedničkářky, víš, jak to bude vypadat?“ A já říkám: „Tak já bych to hrál rád, když mě teda vmluvíte.“ On na to: „To bys svedl?“ A já: „No klidně, bez problému.“ Takže tenkrát mi napsal i omluvenku. Dodneška mám ten index doma, mám tam i razítko tady ze školy. Ale tenkrát se to blbě vysvětlovalo třídnímu učiteli. On mi nevěřil, když jsem říkal, že jsem hrál ve filmu. Honza tehdy proti těm vandalům zakročoval, že jo? My jsme tam s Kájou Knoppů leželi a dělali jsme, že jsme jako opilí, měli jsme s sebou flašku rumu a hrozně jsme na Honzu řvali. *(Robert Kalina)*

Ve mně to vyvolalo jednu vzpomínku, a to, že určitě každý z nás, kdo chodil do ochránců, se jednou za čas dostal do rozhlasu nebo do televize a musel tam předvést nějaký výkon. A já si pamatuju, že jednou jsem byl asi se Staňou Šnajdrů poslán do Jihočeského rozhlasu do Českých Budějovic na živé vysílání, kde jsme měli vyprávět o tom, co děláme v Ochráncích. Víím, že tam padl dotaz na přikrmování zvěře a ptáků. Ptali se nás, co vlastně sbíráme. A já jsem tam tehdy odpověděl, že sbíráme různá semena, například semena z okurek. A protože to bylo živé vysílání, tak to šlo rovnou do éteru. Pan učitel to nahrával. Když jsem se pak vrátil, tak jsem to měl několikrát na stole, jak vlastně že ta semena z okurek sbírám a jak je suším. *(Jirka Machart)*

Dřina i sranda

Já jsem si teď vzpomněl, když jsme se bavili o naučné stezce v Sudslavicích, na jeden zážitek s panem učitelem, který byl v první chvíli docela drastický, ale dopadlo to dobře. To bylo asi v osmdesátém pátém, dělali jsme údržbu a čistili jsme i sudslavicickou jeskyni. To bylo fyzicky dost náročný, protože všechny ty balvany jsme tahali ven ručně, opravdu každé balvan jsme rvali zvlášť a některý byly tak velký, že jsme je kutáleli ven třeba i ve třech. Většinou to probíhalo tak, že pan učitel měl „štechr“ a jistil nás uprostřed, dva jsme stáli z boku a kutáleli kámen ven. Já jsem tam tenkrát byl s Bohouškem (*ukazuje na B. Tomse*), a Bohoušek si večer předtím natloukl palec a já omylem, jak jsem se zapíral, jsem mu na ten palec šlápl. A protože je Bohoušek známější srandista, tak okamžitě odskočil a začal naříkat: „ááá, to bolí“. Lehl si přitom na záda a předváděl, jak strašná je to bolest. Na „štechr“ pana učitele už ležela dost velká váha, když jsem to já smíchy nevydržel a spadl jsem na druhou stranu. Pan učitel úplně zesinal námahou a nezmohl se na víc, než „vy blbouni!“. Já nerad používám to slovo, ale v tu chvíli na něm ležela opravdu velká váha. Nakonec se nám povedlo spojenými silami ten kámen dostat ven, ale já na to vzpomínám dodnes, že to tenkrát bylo fakt nebezpečný. (*Robert Kalina*)

Já bych k tomu ještě dodal, že jsem vždycky obdivoval, jakou měl pan učitel odvalu svěřit nám docela náročný a těžký věci. Doma nás táta třeba k ničemu moc nepustil. Jezdili jsme k dědovi, kde bylo hospodářství, líbilo se mi, jak děda seče kosou, ale táta nás k tomu nepustil. A přitom na rezervaci v šesté třídě mně pan učitel prostě vrazil kosu do ruky a celý den jsem sekal. Když jsem přišel domů, tak jsem nemohl ani hnout břichem, protože jsem měl úplně zničený břišní svaly. Jen jsem se svalil do křesla a nedokázal jsem se z něj ani zvednout. Rodiče se jen udiveně ptali, co jsme to dělali. A táta měl nakonec radost, že už má pomocníky, že mu můžeme pomoci posít ten dědův sad. (*Jan Holec*)

To bylo opravdu nádherný, já na to vzpomínám dodneška. Když jsme ráno přišli na rezervaci, ještě byla rosa, bylo nás třeba šest nebo sedm, postavili jsme se do řady a šli jsme síct. Za náma šly holky a rovnou tu trávu obracely. Jenom to svištělo! Pro mě je to úplně nádherný zážitek a je taky pravda, že jsme přitom užili spoustu srandy. V životě jsem si už neužil tolik srandy jako na Ochráncích. Dneska si uvědomuju, že to byla někdy dřina, ale tehdy mě ani nenapadlo, že bych si řekl, že za tu práci třeba něco chci nebo se ptal, co z toho budu mít. My jsme tam chodili rádi, protože tam byli naši nejlepší kamarádi a měli jsme z toho, co jsme dělali, dobrý pocit. Pak jsem ovšem přišel domů a nemohl jsem se ani hnout. Rodiče byli na jednu stranu našťavaný, že s nima třeba nejdu na zahrádku, ale na druhou stranu byli máma i táta spokojený, protože věděli, že dělám dobrou věc a že někde jen tak bezúčelně nelítám. A naučil jsem se pracovat s mačetou, se sekerou, s kosou... (*Robert Kalina*)

Tak co bych ještě dodal? Už jsem mluvil o odvaze pana učitele svěřit nám neskutečně těžký věci. Kromě toho jsme si s ním prožili i takový ty krajní, mezní pocity – absolutního chladu, absolutního vyčerpání, absolutní beznaděje. Já jsem třeba nechápal, proč on nás nikdy nepustil do stanice, když celej den lilo. Celej den lilo a on nás stejně nepustil se do stanice schovat a my jsme se tam u krbu krčili pod pláštěnkama. Já třeba spal na stanici jen jednou v životě. To pro mě bylo takové tajuplné, jako že když jsme tu stanici měli, tak proč jsme tam nepřespali častěji. Pan učitel měl ve zvyku člověka trochu provokovat a napínat. S tím pak souviselo to, že mezi mými spolužáky to nebyl moc oblíbený učitel. Je zajímavý, že on byl natolik náročnej a tolik od lidí očekával, že ti, kteří tohle nechápali, s ním pak těžko vycházeli. (*Jan Holec*)

Jednou za mnou pan učitel přišel, a jestli mám čas v sobotu ráno před pracovní akcí. Tak jsem se ptal proč a dostal jsem odpověď, že někde za Libínským Sedlem směrem na Volary, že tam v lese stojí krásná „harfa“, která by se dobře vyjímala nahoře na rezervaci. Prý je to jen kousek od silnice, a že to tam těm lesákům je škoda nechat, že by to stejně porazili. Tak jsme tam tedy vyrazili. Bohoušek hlídkoval na silnici, pan učitel mu dal pokyn: „Prosím tě, když pojede nějaký auto, tak řekni“. A Bohoušek pokaždý, když auto bylo ještě skoro ve Volarech, tak už křičel: „Auto, auto!“ A my skákali do křoví a čekali třeba pět minut a pan učitel na to měl vždycky jedinou průpovídku: „Já ho zkynožím. Já ho zkynožím, že to není možný!“ (*Robert Kalina*)

Další zásadní zkušeností pro mě byla ta parta, kterou člověk na Ochráncích zažil. Vlastně nás to neskutečným způsobem přeneslo přes pubertu, přes takový ty srandičky s holkama, vzájemný války a podobný věci. Rodiče, když to dneska hodnotí, tak říkají: „My jsme vůbec nevěděli, že jsi nějakou pubertu měl.“ My jsme se tam vyřádili takovým způsobem, že na takový hloupý blbnutí, jako je dneska s drogama a podobně, jsme vůbec neměli čas a pomyšlení. (*Jan Holec*)

S panem učitelem se mi spolupracovalo velmi dobře, připravovali jsme spolu plány výjezdů do terénu. Šlo o soboty, neděle, dovolené, prázdniny. Neustále se zkrátka jezdilo do terénu, kde se pečovalo o památné stromy, chráněná území, naučné stezky. To už nám i lidi říkali, jaký jsme blbci, že jezdíme zachraňovat nějaký kytičky a jiný si hrabou pod sebe. Pan učitel pak taky říkal, že jsme si radši měli obstarat nějaký domeček u vody a jezdit se rekreovat, než takhle dřít. No, pan učitel byl prostě velice spolehlivý člověk, dřič, velkej dřič. Na něj bylo opravdu spolehnutí. (*Bohuslav Naus*)

Zpracováno na základě výpovědí účastníků Vzpomínkového večera „To byl Pan učitel Aleš Závěský“

9. 6. 2006, budova CEV Dřípatka, dokumentace – videonahrávka

Texty jsou kvůli autentičnosti přepsány podle zvukového záznamu bez úprav.

... a ještě několik vzpomínek, které na „Vzpomínkovém večeru“ nezazněly

„Vánoční stromek na Medvědí stezce“

Vánoční stromek na Medvědí stezce, nebo chcete-li „VS na MS“, je jedna z akcí, jejíž kouzlo je tak silné, že ji pořádá naše Sdružení dodnes (a dá se říci, že každoročně s poměrně slušnou účastí 10 – 15 lidí). Účastním se této vycházky na Štěpána s jediným vynecháním již od roku 1980. Tehdy mi bylo 11 let a byl jsem mezi „starou gardou“ typu Káji Knoppa, Martina Pavlíčka nebo Lojzy Černých jediný mladý ušák. Jeli jsme tehdy na běžkách (tedy jestli si dobře vzpomínám, tak já na prkýnkách s vázáním typu Kandahár), všude bylo spousta sněhu a mně se to líbilo. Každý rok jsem vyrážel zas a zas, jednou po pás ve sněhu, jindy za deště v blátě, někdy nás bylo půl vlaku, příště jsme se vešli na jednu lavici. Ani trasa nebyla vždycky stejná. Dodnes si vzpomínám, jak nás pan učitel vzal od Jeleního jezírka na Jelení vrchy místo po cestě kolem plavebního kanálu a my obdivovali ve vodě mrazem vytvořené nezapomenutelné nádherné ledové výtvořky.

Kromě vzpomínek na to, jak nám pan učitel přibližoval jednotlivé kamenné útvary či s námi podrobně rozebíral výhledy do kraje, mám jednu takovou rozpustilou, dětskou, darebáckou. Šli jsme tehdy závěrečnou část trasy kolem plavebního kanálu do Černého Kříže. Cesta jde lesem a stromy jsou mj. ověšeny nádherně dlouhými provazovkami. Sněhu bylo ten rok také hodně. Pan učitel zastavil, vybalil z batohu nůž a krabičku na vzorky, přešel příkop u cesty a započal se sběrem vzorků. A co napadlo mne? Dělat sněhové koule a házet je na větve nad panem učitelem. A byl jsem úspěšný – sníh se na něj ze stromů slušně sypal. Pan učitel ani nemrk', dokončil, co započal, přešel zpátky na cestu, dal věci do batohu a... a najednou se na mne rozběhl. Zareagovat jsem stačil, ale utéct mu jsem nedokázal – on ještě v síle, já ještě příliš malý. Jak to dopadlo, nemusím asi vykládat – vrátil mi to i s úroky, vykoupal mne ve sněhu jak se patří!

Vždycky, když jdeme s kamarády kolem toho místa, s lehkým pousmáním si na tu dětskou drzost vzpomenu. (*Lád'a Řezník*)

„Kytara“

Je tomu již 25 let, kdy jsem v 7 letech začal chodit do oddílu Mladých ochránců přírody. V té době jsem vůbec netušil, že se po 11 letech stanu zaměstnancem Sdružení Dřípatka a pan učitel, tehdejší vedoucí oddílu, mým nadřízeným. Jako každý vrstevník jsem měl své vzory. V té době to byli především sportovci a muzikanti. Doma jsem „brnkal“ na bráchovu „španělu“, ale v duchu toužil po kytarě elektrické. Jednoho dne jsem vyrazil do Českých Budějovic a za první vydělané peníze si splnil velký sen. Koupil jsem si kytaru vlastní – ELEKTRICKOU! Protože mě napadlo, že moji rodiče by asi byli radši, kdybych peníze vložil do užitečnější věci, domů jsem se tenkrát s kytarou neodvážil. Opatrně, aby mě nikdo neviděl, jsem kytaru schoval na Dřípatce. Vždy večer, když všichni kolegové odešli domů, jsem ukrytou kytaru vytáhl ze skříně a potají trénoval. Jednou takhle večer jsme se zase s kamarádem Martinem sešli na Dřípatce a já začal „hrát“ (zapojil zesilovač - ten rámus musel být slyšet hodně daleko). Náhle se prudce otevřely dveře a my strnuli jako opaření. Ve dveřích stál pan učitel a tvářil se velmi přísně! Nastala dlouhá chvíle ticha. Já, neschopen slova, krve by se ve mně nedořezal, jsem čekal, co se bude dít.

A opravdu se děly věci

Výsledek vidíte na Martinově fotografii.

Od té doby jsem již na Dřípátce kytaru nemusel tajit. A časem jsem se s ní odvážil i domů, kde i moji rodiče měli pro mou zálibu pochopení. (*Pavel Řezník*)

„Stezky k přírodě“

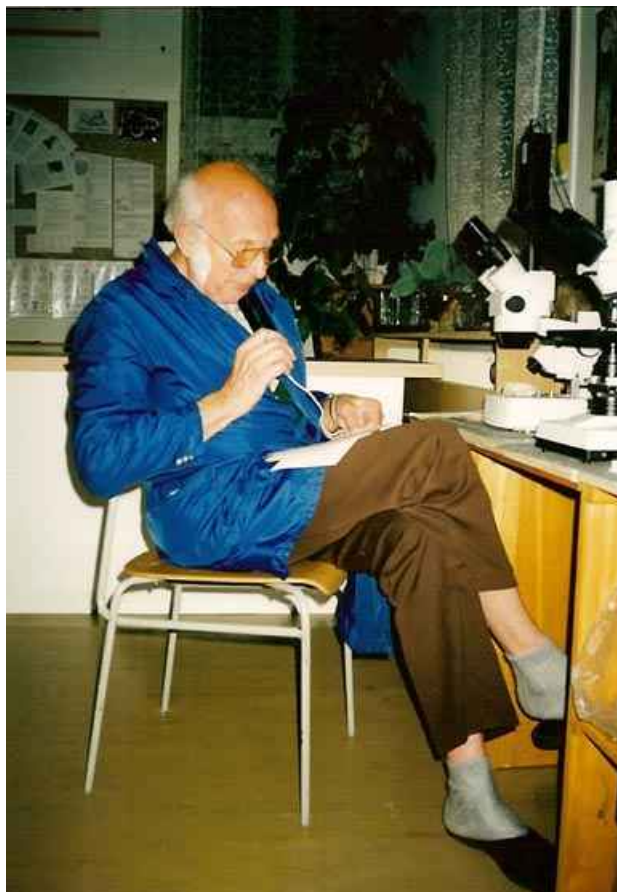
I tento titul je titulem: tentokrát knihy, kterou jsme spolu s Alešem Záveským napsali. Snad nebude od věci krátce vzpomenout na to, jak vznikala.

Český svaz ochránců přírody od svého vzniku považoval ekologickou (dnes tedy „environmentální“) výchovu za jeden z hlavních bodů svého programu a pracovní náplně. Paní Libuše Křížková, která v nepočteném sekretariátu ČSOP měla v osmdesátých letech na starosti právě výchovu, usilovala o vydání metodické příručky, která by – bez ignorance k teorii – dala pedagogům rady osvědčené praktickou realizací. Kdo by něco takového mohl napsat? Jako nejvhodnější možný autor připadal v úvahu samozřejmě Aleš Záveský. Protože však Aleš byl „mužem terénu“, tedy jedním z těch, kteří svoji práci především konají, mohou o ní nadšeně vyprávět a strhnout jiné, ale neradi sedají s pisátkem nad arch papíru či k psacímu stroji (počítače tehdy u nás ještě byly nástrojem téměř neznámým), výzvy k napsání kýžené příručky vytrvale odmítal. A tak byla v polovině osmdesátých let – přesné datum mi již z myslí vypadlo – do Prachatic vyslána získávací mise, do které jsem jako Alešův přítel byl také přizván v úloze hostujícího přesvědčovatele. Kromě výše zmíněné paní s námi jel i Jirka Antoš, jako ředitel sekretariátu ČSOP tenkrát i v úloze řidiče svazové služební lady. Přes všechnu diplomacii nás tří se Aleš tak dlouho vykrucoval, až se dospělo ke kompromisnímu závěru, že to dílko spolu s Alešem vytvořím já: zřejmě v očekávání, že v tomto spojení z Aleše jeho zkušenosti „vymačkám“ a převedu psaným slovem na papír.

Jak se naše spolupráce uskutečňovala? Po dosti dlouhých pokusech o komunikaci na dálku (Praha – Prachatic – Praha) jsem dospěl k závěru, že je třeba radikálního kroku. Ten spočíval v tom, že jsem se s baleným kufrem (a psacím strojem) jednoho dne odjel do Prachatic a usadil jsem se tam na tak dlouhou dobu (přesně se už nepamatuji, ale rozhodně to nebylo zase více než dva týdny), dokud první znění rukopisu nebylo hotovo. Nejprve jsme s Alešem načrtli základní plán – osnovu celé knížky. Každodenní práce začínala brzy ráno společnou poradou, které statě by měly být ten den zpracovány (postupovalo se dle jejich stanoveného pořadí). Pak šel Aleš za svými pedagogickými povinnostmi a já v poskytnutých prostorách školního kabinetu či klubovny stanice mladých ochránců přírody bušil do stroje. Dříve či později odpoledne se Aleš dostavil a spolu jsme probírali to, co jsem přes den napsal: upravovali, doplňovali... Obvykle si Aleš bral ty stránky s sebou ještě na noc a ani já jsem se moc nevyspal připravuje v nočních hodinách tematiku na příští den.

Myslím, že jsme si dobře rozuměli a shodovali se. Rozhodně jsme však nepracovali tak, jako dnes různí autoři píšou knížky o takzvaných celebritách: vyzpovídají je a pak to více či méně obratně sepiší. Mohl jsem do rukopisu vnést i řadu vlastních poznatků a zkušeností, zejména ve statích o

tématických besedách, naučných stezkách či teorii oboru a mezinárodní spolupráci. Vše však nakonec bylo posuzováno a schvalováno kritériem prachatické praxe tak, jak jsme to napsali v úvodu: „*To, co jsme... stručně shrnuli v naší knížce, nebylo vymyšleno od zeleného stolu. Opíráme se především o dvacetileté úsilí, hledání a nacházení, o poznatky z úspěchů a omylů, konkrétní činnost stanice mladých ochránců přírody při základní škole na Vodňanské ulici v Prachaticích. Jednomu z nás byla dopřána radost být po celou tu dobu jejím vedoucím, druhému čest být občasným konzultantem.*“

Pak ještě nastal dlouhý proces přípravy do tisku, sestavování obrazové části a tak dále, vše pod pečlivým řízením nakladatelské redaktorky paní Magdy Boučkové. Kniha vyšla v roce 1989 v pražském Státním pedagogickém nakladatelství, v ediční řadě „Praktické příručky pro učitele“. Na zadní straně desek nese označení „Publikace oceněná ČSOP“. (Jan Čerovský)

Mezinárodní hvězda Aleše Záveského

Mezinárodní hvězda Aleše Záveského poprvé jasně zazářila roku 1987 na mezinárodním „Volarském semináři“ o „ekopedagogických plochách“ (jak jsme se nakonec rozhodli pro tento účel nazvat instituce typu školní přírodní rezervace). I když v roce 1987 již bylo cítit určité mezinárodní tání normalizačních ledů, nebylo pořádání takové akce vůbec jednoduché. Když jsme s Alešem usoudili, že dvacáté výročí školní přírodní rezervace Pod Vyhlídkou by mohlo být důstojně uctěno mezinárodní výměnou zkušeností z ekologické výchovy, bylo třeba nasadit diplomatické páky k realizaci. Schválení prošlo. O uspořádání semináře české ministerstvo kultury požádal prominentní sovětský představitel, estonský profesor Jaan Eilart, předseda Východoevropského komitétu Komise IUCN pro výchovu (já jsem tehdy byl vědeckým tajemníkem komitétu).

Nebudu líčit do podrobností proces příprav, průběh ani výsledky, konec konců lze si o tom přečíst v odborném tisku (časopis Památky a příroda). Je jen samozřejmé, že seminář pouze nezasedal ve volarském hotelu Bobík, ale značnou část své práce přenesl do terénu. Tím byly „ekopedagogické plochy“, školní přírodní rezervace Pod Vyhliďkou, naučná stezka Sudslavický okruh i některé špičkové lokality CHKO Šumava, zpřístupněné i interpretačně vybavené pro širší veřejnost. Tento program připravoval Aleš Závěský spolu s Bohuslavem Naušem a širším kolektivem svých spolupracovníků. Nechybělo ani večerní posezení u táboráku s opékáním vuřtů (i když někteří přítomní papaláši z vrcholných mezinárodních organizací by asi bývali dali přednost recepci někde v Pařížském sále UNESCO s kaviérem a šampaňským).

Když jsem uzavíral Volarský seminář, rozloučil jsem se žertem a narážkou na další, dokonce významnější mezinárodní rokování organizovaná v nejbližší budoucnosti: „a na shledanou možná letos v létě v Moskvě, SSSR, začátkem příštího roku v San José, Kostarika, nebo zase někdy brzo ve Volarech, Československo.“ Většina přítomných, hlavně těch našich, byla pevně přesvědčena, že vyjít může jediné to posledně zmíněné místo setkání.

Připomínkou Moskvy byl míněn světový kongres o environmentální výchově svolaný v roce 1987 do Moskvy specializovanými organizacemi Spojených národů UNEP a UNESCO. Věci se vyvinuly tak, že navzdory všemu očekávání se pár měsíců po Volarském semináři na kongresu v Moskvě skutečně potkala řada účastníků z Volar, mezi nimiž byli i čtyři Češi – včetně Aleše Závěského!

Zde mi budiž dovolena jedna vzpomínka velice osobní. Když skupinku vysílanou českým ministerstvem kultury rázná ruská tetka „děžurnaja“ ubytovávala v moskevském hotelu, byl jsem umístěn do pokoje spolu s Alešem. Byl jsem tím velice potěšen – až do té chvíle, kdy mě Aleš velmi rázně napomenul, že jsem se u dveří nepřezul. Později mě neméně řízně setřel za nepořádek ve skříni, kam jsem si srovnal věci vybalené ze zavazadla. Aleš byl prostě ve všem perfektní! Já se s hanbou přiznávám, že jako starý nepořádník jsem pak docela uvítal, když hotelový personál zjistil chybu a Aleše přestěhoval jinam. Přesto jsme se během kongresu v mém pokoji často setkávali a to i s jinými, především československými delegáty. Tu zase Aleš odmítal mnou nabízené občerstvení, protože byl abstinent. To vše, prosím, říkám jenom k jeho chvále.

A zbývá už jen dodat vlastně to hlavní. Na moskevském kongresu o environmentální výchově v roce 1987 zazářil Aleš Závěský jako mezinárodní hvězda nejvýše! Jak už často na kongresech a konferencích bývá, vedlo se i mnoho krásných ale prázdných řečí, z čehož hodně bylo jen opakováním

toho, co už bylo vyřčeno dříve. I proto delegáti v jedné sekci přivítali přímo jako pramen vody živé to, co jim nalil z jejich pohledu řadový (ovšem my všichni víme že mimořádný!) český venkovský učitel (lze-li okresní město považovat za venkov, omlouvám se) referující názorně prostřednictvím diapozitivů o ekologické výchově, jak ji provádějí v jednom jihočeském městě. O významu a přínosu tohoto příspěvku jistě svědčí i skutečnost, že Alešově prezentaci předsednictvo zasedání zcela výjimečně prodloužilo vymezenou dobu dvaceti minut na dvojnásobek! *(Jan Čerovský)*

Důležité milníky v životě Aleše Záveského:

Jako pedagog

- **1967** – inicioval zřízení Školní přírodní rezervace „Pod Vyhlídkou“ (v metodické spolupráci s RNDr. Janem Čeřovským CSc.)
- **23.10.1968** – slavnostní otevření ŠPR Pod Vyhlídkou
- **1972** – založil a po celou dobu svého působení na škole vedl Stanici mladých ochránců přírody (jako samostatný právní a hospodářský subjekt přičleněný k ZŠ Vodňanská)
- **7.4.1973** – slavnostní otevření terénní stanice Mladých ochránců přírody (SMOP)
- **1976** – SMOP zřizuje ve spolupráci s Odborem kultury ONV funkci signalizátor Státní ochrany přírody pro okres Prachatice (funkce určená dětem jako "čekatelské stádium" zpravodaje SOP)
- **1.6.1977** – otevřena naučná stezka na ŠPR Pod Vyhlídkou (k 10. výročí zřízení ŠPR); vydán tištěný průvodce naučnou stezkou
- **1987** – inicioval seminář "Volary 1987" (ke 20. výročí zřízení ŠPR) s tématem "Zřizování a využívání účelových a ekopedagogických ploch" za účasti odborníků z deseti států a tří mezinárodních organizací: UNESCO, UNEP a IUCN; vydána "Rezoluce Volary '87"
- **1996** – in memoriam obdržel ocenění Nestor ekologické výchovy 96 (spolu s B. Naušem) udělované sdružením Rezekvítek nejzasloužilejším osobnostem za celoživotní přínos pro ekologickou výchovu v České republice

Jako ochránce přírody

- **1967 - 1991** – člen aktivu dobrovolných pracovníků a signalizátor ochrany přírody v Prachaticích
- **1968 - 1977** – zajišťoval a podílel se na prázdninových pracovních týdnech Státní ochrany přírody zaměřených na péči o chráněná území
- **1969 - 1972** – podílel se na organizaci vyhlašovaných maloplošných chráněných území v CHKO Šumava (Boubín, Mrtvý luh, Trojmezna, Jezerní a Buková slat') i na vlastní realizaci: vybavení terénními zařízeními, značení hranic CHKO Šumava stříškovými panely, tabulkami a návštěvními řády
- **1972 - 1991** – aktivní dobrovolný strážce CHKO Šumava, obvod Volary, úsek č.18 - údolí Blanice
- **1971** – podíl na terénním soupisu a měření 48 státem chráněných stromů, skupin stromů a stromořadí na území okresu
- **1972 - 1995** – podíl na značení maloplošných chráněných území hraničními pruhy, sloupky, tabulkami a dalším terénním vybavením; péče o ně (Hrádeček, Koubovský rybník, Libín, Mářský vrch, Mastnice, Miletínky, Nad Zavírkou, Opolenec, Podhájí, Pod Vyhlídkou I a II, Polední, Polučí, Skalka, Tisy u Chrobol, U Piláta, Upolíny, Žižkova skalka)

- **1978 - 1989** – příspěvní k záchraně vzácných a chráněných druhů rostlin, ohrožených rekultivacemi a melioracemi zemědělských pozemků; jeden z prvních zakladatelů genofondových ploch
- **1981 - 1988** – organizace přírodovědných průzkumů navrhované klidové oblasti Javornická hornatina, podíl se na inventarizaci a kategorizaci dřevin na nelesní půdě v oblasti Javornicka
- **1975 - 1991** – příspěvní k záchraně perlorodky říční na Zlatém a Smědečském potoce a řece Blanici - díky tomu zřízena odchovna perlorodky ve Spálenci
- autor i spoluautor návrhů naučných stezek a tras; podíl na jejich budování (**1967** - Medvědí stezka, **1974** - vyhlídková stezka kolem Prachatic, **1977** - naučná stezka ŠPR Pod Vyhlídkou, naučná stezka Sudslavický okruh, **1978** naučná trasa Areálem SMOP, **1991** - naučná stezka Javorník, **1992** - naučná stezka U Irů lípy)
- **1991 - 1992** - člen aktivu pro zeleň Městského úřadu Prachatice

... jeho literární dílo

- Závěský, A.: Medvědí stezka / Aleš Závěský. Prachatice 1967.
- Závěský, A. - Čeřovský, J.: Stezky k přírodě. Praha 1989.
- Nauš, B. - Závěský, A.: Naučné stezky Prachatického okresu. Prachatice 1992.
- Nauš, B. - Závěský, A.: Průvodce naučnou stezkou Sudslavický okruh. Prachatice 1977.
- Nauš, B. - Závěský, A.: Průvodce naučnou trasou: V areálu Stanice mladých ochránců přírody u Zdenic. Vimperk 1993.
- Nauš, B. - Závěský, A. - Franci, V.: Jak jsme se s ním poznali (vzpomínka na Jana Kocourka). In: Šumava: informace, aktuality, zajímavosti, č.3, 1993, s.22.

Závěr

Možná se vám právě teď, při čtení posledních vět, vybavila dávná vzpomínka, která souvisí s osobou Aleše Záveského nebo s aktivitami Sdružení Dřípatka. Třeba máte doma na půdě starý deník, ve kterém je ledacos zapomenutého.. I když máte jistě spoustu jiných starostí, osobnost pana učitele Záveského si určitě zaslouží obětovat tu chvilku času, kterou by on na nás jistě nešetřil. Rádi bychom vás proto vybídli, abyste se „na pět minut“ zamysleli, sedli k počítači, napsali alespoň jednu krátkou vzpomínku a poslali nám ji. Pokud nám zašlete fotografie z některých akcí, „naskenujeme“ je a zašleme zpět. Tuto sbírku chceme zveřejnit i na našem webu – www.ngodripatka.cz - a průběžně ji rozšiřovat o další vzpomínky. Podaří-li se shromáždit více materiálu, máme v plánu vydat rozšířenou další verzi sborníku.

Vzpomínejte, rozvažujte, pište. Těšíme se na Váš příspěvek!

Vaše Dřípatka

Adresa pro zaslání příspěvku:

- V elektronické podobě na e-mail: jan_holec@nm.cz , ngo.dripatka@seznam.cz
- V ručně psané podobě na adresu: Jan Holec
Na Vyšším Hrádku 1/253
250 01 Brandýs nad Labem
- Případně dotazy na tel. 224 497 259

Poděkování

Nyní se hodí poděkovat těm, kteří se především zasloužili o vznik této publikace. Lámali jsme si hlavu, jak splnit tento těžký úkol. Vždyť vyjmenována by musela být spousta lidí, stačí se podívat na jména pod jednotlivými texty! Děkujeme tedy vám všem, kteří jste přispěli ať článkem, příběhem, nebo radou.

Zdrojem některých informací se stal i archiv Centra ekologické výchovy Dřípatka.